

Hazel Henderson, VS. Toelichting op Principe 7 betreffende regeneratieve en op duurzaamheid gerichte economie

Na economisme: op weg naar een aardse ethiek

Hazel Henderson is onafhankelijk futurist en deskundige op het gebied van duurzame ontwikkeling, haar columns zijn wereldwijd gepubliceerd. Ze is redacteur van *Futures* (GB) en *WorldPaper*, en verbonden aan vele instellingen, zoals het Worldwatch Institute en het Calvert Social Investment Fund, waarmee ze de Calvert-Henderson Quality-of-Life Indicators in het leven riep. Dr. Henderson is vanaf het begin een vurig aanhangster van het Earth Charter geweest. Haar boek *Paradigms in Progress: Life Beyond Economics* (1991) bevat verwijzingen naar de vroegste principes van het Earth Charter. Sindsdien heeft zij het Earth Charter onvermoeibaar gepropageerd in haar boeken, toespraken en redactionele commentaren; ook in een hoofdstuk van haar nieuwe boek met Daisaku Ikeda, president van Soka Gakkai International, *Planetary Citizenship* (2004).

Het Earth Charter is het belangrijkste volksmanifest over gemeenschappelijke waarden die meer inhouden dan alleen economie en geldelijke maatstaven voor 'succes', 'welvaart' en 'voortgang'. In de loop van de 20e eeuw werd economie de graadmeter van menselijke voortgang en langzamerhand de allesbepalende factor bij private en publieke besluitvorming. Toen in de jaren 80 van de vorige eeuw Margaret Thatcher in Groot-Brittannië en Ronald Reagan in de VS aan de macht kwamen, werden economen al snel verheven tot opperfilosofen in zowel industrie- als ontwikkelingslanden. De economie beheerste het openbaar beleid, de massamedia, de politieke discussie en de opvattingen over zakendoen, ondernemerschap, menselijke motivatie en sociale organisatie; dit werd aangeduid met de term 'economisme'.

De economische beroepsgroep werd in overheidsinstellingen langzamerhand overheersend op elk gebied – van educatie tot gezondheid, welzijnszorg, milieu en zelfs kunst en recreatie. Beleidsanalyses in al deze maatschappelijke sectoren werden steeds meer bepaald door economen en hun methodieken, alles werd uitgedrukt in termen als kosten-baten, risico-inschatting en waardebeoordeling: van de monetaire waarde van gezins- en

maatschappelijke cohesie en het menselijk leven zelf, tot ecologische duurzaamheid. De kortzichtige economische benadering die uitsluitend draaide om geldelijke transacties en 'waarde'-bepaling begon de openbare en private besluitvorming ernstig uit balans brengen.¹

Zelfs nu nog presenteren de meeste economische leerboeken een verouderd model van de menselijke natuur, gebaseerd op een primitief stadium waarin de menselijke ervaring werd verwerkt in onze toen nog reptielachtige hersenen. Voor economen is rationeel gedrag het najagen van individueel eigenbelang in competitie met anderen – het menselijk vermogen om samen te werken en dingen te delen zou dus irrationeel zijn. Deze onjuiste voorstelling wordt nog verergerd door een te lage inschatting of zelfs het buiten beschouwing laten van menselijk, maatschappelijk en ecologisch 'kapitaal'. De vaak hoge kosten van economische exploitatie van zulke menselijke en milieuhulpbronnen zijn te wijten aan economische theorieën waarin hun waarde omlaag wordt gebracht en dergelijke sociale en milieukosten worden uitbesteed aan de maatschappij, toekomstige generaties en het milieu.²

Het Earth Charter is een belangrijke steun in de strijd om hernieuwde aandacht voor algemeen erkende waarden die te maken hebben met de totaliteit van het menselijk bestaan en het behoud van onze overlevingsmogelijkheden en onze gemeenschappelijke toekomst op deze planeet. Het Charter bevat een nadrukkelijke herbevestiging van deze waarden, die veel meer omvatten dan het enge sommetje van geldelijk gewin en verlies. Ik geloof dat dit de reden is waarom het Earth Charter zo wereldwijd geaccepteerd wordt en door zo veel landen en culturen wordt aanvaard. Instellingen op alle niveaus en in alle sectoren van de samenleving hebben het Earth Charter geratificeerd, van gemeentebesturen, civiele, academische en professionele groeperingen tot beheersinstellingen van maatschappelijk verantwoorde wederzijdse fondsen, zoals de Calvert Group in de VS, waarbij ik deel uitmaak van de adviesraad. Verder is het Earth Charter een toetssteen geworden voor veel andere uitingen van mondiale ethiek, zoals de Praagse Declaratie van Forum 2000 en de verklaringen van het Parlement van Wereldreligies.

© PLAN NEDERLAND / JOHANNES ABELING

Er kan hoop worden geput uit de zich ontwikkelende openbare debatten van deze 21e eeuw, bijvoorbeeld tussen de niets-aan-de-hand visies van de meeste deelnemers bij bijeenkomsten van het World Economic Forum in het besneeuwde Zwitserse Davos en die van de wereldburgermaatschappij op het World Social Forum in het zonnige Braziliaanse Porto Alegre. 's Werelds belangrijkste media zijn tot dusverre tekortgeschoten in begrip en verslaggeving van deze wereldwijde debatten tussen voorstanders van economische en technologische globalisatie, die een bedreiging vormen voor de ruimere maatschappelijke en ecologische waarden zoals voorgestaan door de grote meerderheid van de 'gewone' mensen. Zo'n debat kan bijvoorbeeld gaan over de manier waarop educatie wordt verwerkt in de nationale boekhouding van de meeste landen, en wel in de indexen Bruto Nationaal Product (BNP) en het engere Bruto Binnenlands Product (BBP). Educatie, aantoonbaar de belangrijkste investering in de toekomst die een land kan maken, wordt behandeld als een 'kostenpost'. Toch benadrukken politici en leiders in dit 21e-eeuwse Tijdperk van de Informatie de sleutelrol van educatie als fundament van menselijke ontwikkeling en maatschappelijke vooruitgang. Veel economen hebben nu hun horizon dienovereenkomstig verbreed en geven toe dat de welvaart van naties ligt in goed opgeleide, productieve burgers, die steeds vaker worden aangeduid als 'menselijk kapitaal'.

De Wereldbank begon zulke nieuwe vormen van kapitaal te erkennen in het Wealth Report van 1995, waarin werd toegegeven dat het uitsluitend gericht zijn op financieel en gebouwd kapitaal (geld en fabrieken) onterecht was. Het Wealth Report verklaarde dat 60 procent van alle middelen bestond uit menselijk kapitaal, 20 procent uit milieukapitaal (natuurlijke hulpbronnen) en dat geld en fabrieken slechts 20 procent uitmaakten van de werkelijke rijkdom van naties. Sindsdien heeft de bank zich geconcentreerd op educatie – vooral van meisjes – als een van de productiefste investeringen die overheden, bedrijven en individuen kunnen doen. Ouders wisten dit natuurlijk allang!

Toch worden in de meeste economische leerboeken en nationale indexen – BNP en BBP – deze investeringen in educatie nog steeds afgedaan als 'consumptie' of 'kosten', alsof dit kapitaal gewoon weggegooid geld zou zijn! Wegens dit soort hardnekkige misvattingen moeten deze cruciale investeringen in ons kostbaarste bezit, onze kinderen, in jaarbudgetten van lokale, provinciale en nationale overheden wedijveren met wegen, politie, riolering, sportcomplexen en zelfs wapens.

De groeiende groep van statistici die zich bezighoudt met de kwaliteit van het leven en duurzame ontwikkeling (zie bijvoorbeeld de Calvert-Henderson Quality of Life Indicators, <http://www.calvert-henderson.com>), roept al tientallen jaren op

om zulke misvattingen in nationale boekhoudingen te corrigeren. In 1992 pleitten bij de UN Earth Summit te Rio de Janeiro, 170 overheden in Agenda 21 voor uitvoering van deze correcties door het toevoegen van menselijke hulpbronnen, onbetaalde arbeid, ecologische bezittingen en het aftrekken van vervuiling en bronuitputting. Het Earth Charter behandelt al deze nieuwe factoren in zijn zestien principes.

Het is van vitaal belang dat aanhangers van het Earth Charter, opvoeders en allen die zich de toekomst van onze kinderen aantrekken, erop staan dat economen van het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en nationale overheden investeringen in educatie ook daadwerkelijk gaan behandelen als investeringen. Als dat eenmaal gebeurt, moeten deze investeringen in educatie ook worden toegevoegd aan de nieuwe kapitaalberekening bij de aanbevelingen van statistici die zich met de kwaliteit van leven bezighouden. Educatie is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur van *elke* maatschappij, dat over minstens twintig jaar dividend oplevert en ons kostbare 'menselijk kapitaal' produceert. Als al deze door de belastingbetaler gefinancierde investeringen in infrastructuur naar behoren in het BNP als bezit worden verwerkt, vormen ze een tegenwicht voor de nationale schuld en dringen die dienovereenkomstig terug. Dit verlaagt de rentetarieven die landen moeten betalen. Het zou de deur openen naar meer langetermijnplanning, positieve investeringen bevorderen en een betere toekomst voor de samenleving en onze kinderen verzekeren.³ De waarden van het Earth Charter doordringen langzaam het denken van veel leidinggevend van de 2000 bedrijven die de door VN secretaris-generaal Kofi Annan geformuleerde Global Compact-principes hebben ondertekend.

Met ons allen kunnen we economen opdracht geven ervoor te zorgen dat hun modellen niet langer de toekomst van onze kinderen benadelen. Vergeet niet dat economie geen wetenschap is, maar slechts een beroep, met minder kwaliteitscontrole dan de meeste andere. Het zou nooit meer mogen voorkomen dat opvoeders, ouders en bezorgde burgers elk jaar budgetgevechten moeten voeren over educatie. Bij correcte boekhouding zouden deze investeringen, en die in vitale openbare infrastructuur, veilig bescherming genieten als het langetermijnbezit dat ze ook werkelijk zijn.

Supporters van het Earth Charter kunnen economisme aan de kaak stellen en bij openbare en private besluitvorming volledige legitimiteit eisen voor alle levensgerichte waarden en principes van het Charter. Economen hoeven zich de degradatie van hun vak van wetenschap tot beroep niet aan te trekken. Beoefenaars van vele eerbiedwaardige beroepen zijn met deze term tevreden: allen die zich bezighouden met rechten, medicijnen, ingenieurswerk, architectuur en soortgelijke kennistoepassingen. Met name advocaten stellen er eer in als pleitbezorgers bekend te staan. We weten nu dat economen op soortgelijke wijze altijd pleitbezorgers zijn geweest voor verschillende soorten overheidspolitiek, regulering of deregulering, en van de belangen

van hun cliënten die heel vaak bankiers, financiële instellingen en corporaties in het algemeen zijn.

Er is niets tegen deze pleitbezorgers, of het nu advocaten zijn, economen of lobbyisten, of tegen hun rol bij de politieke besluitvorming. Het enige wat nodig is, is duidelijkheid van de kant van deze professionals en alle andere pleitbezorgers zodat het publiek volledig geïnformeerd wordt, en de onderwerpen eerlijk worden bediscussieerd. Economen kunnen niet langer ten onrechte een wetenschappelijke status opeisen voor hun argumenten, noch het publiek zand in de ogen strooien door te pretenderen dat ze wetenschappers zijn. Waarom niet uitkomen voor de waarheid en het beroep 'economische advocatuur' noemen? Tenslotte is het Tijdperk van de Informatie al overgegaan in het Tijdperk van de Waarheid.

Momenteel staan pleitbezorgers van het Earth Charter al steviger in hun schoenen omdat we pleiten voor verwezenlijking van de Millennium Development Goals die gaan over de behoefte aan schoon water, gezondheid en educatie, en aansturen op mondiaal openbaar bezit en infrastructuur.⁴ Het bijstellen van geldende opvattingen over vooruitgang en ontwikkeling, los van de valse ideologieën van het economisme, is noodzakelijk voor het menselijk overleven op deze bedreigde planeet. Het Earth Charter is de beste routebeschrijving die de mensheid heeft naar verschillende soorten regeneratieve economieën en vreedzame, rechtvaardige samenlevingsverbanden in een betere toekomst voor ons allemaal. ●

Noten

- 1 Zie bijvoorbeeld Henderson, H. (1981): *The Politics of the Solar Age*. New York, Doubleday.
- 2 Ackerman, F. & Heinzerling, L. (2004): *Priceless: On Knowing the Price of Everything and the Value of Nothing*, NY, Londen.
- 3 Henderson, H. (november 2003): 'Statisticians of the world unite!' Rome, InterPress Service.
- 4 Zie bijvoorbeeld Henderson, H. (1996): 'Building a win-win world. San Francisco: Berrett-Koehler en de United Nations: Policy and financing alternatives'. In: Henderson, H., Kaul, I., & Cleveland, H. (redactie): *Report of the Global Commission to Fund the UN*. Londen: Elsevier Scientific (1995), VS-editie (1996) betrokken van <http://www.amazon.com>.